

“หัวใจปราชญ์”

วัฒนธรรมที่ต้องเร่งปลูกฝัง

ศจ.อุดม ทรงกาญจน์

พจนานุกรมบอกว่า “ปราชญ์” คือ ผู้รู้, ผู้มีปัญญา, ผู้ทรงความรู้สูง”

แต่ “ปราชญ์” ที่มี “หัวใจ” ในความหมายของบรรพชนไทยนั้นต่างกันคุณอาจจะเป็นผู้ทรงความรู้สูง เรียนจบได้ปริญญาเอก แต่ไม่แน่ คุณอาจจะเป็นปราชญ์จริงในทัศนะของสังคมหนึ่ง แต่ในมุมมองของบรรพชนไทยแล้วคุณอาจจะเป็นได้เพียงปราชญ์ที่ขาด “หัวใจ”

หัวใจปราชญ์คืออะไร

หลายท่านคงรู้แล้ว แต่ผมเคยถามเยาวชนที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมต้นจนถึงมัธยมปลาย ถามว่ารู้คำสอนเรื่อง “หัวใจนักปราชญ์” ไหม ทุกคนที่ผมถาม ต่างก็ตอบว่าไม่รู้จัก ครั้งถามอีกว่า รู้จักความหมายของคำย่อว่า “สุ.จิ.ป.ล.” ไหม คำตอบเดียวที่ได้รับคือ “ไม่รู้” ก็ไม่แน่ ผมอาจจะบังเอิญไปตามคนที่ไม่รู้ เยาวชนที่รู้ผมมิได้ไปถาม (ซึ่งก็ไม่ว่าคนนั้นอยู่ที่ไหน)

เมื่อผมเป็นเด็ก สมุดปกอ่อนปกแข็งทุกเล่ม จะมีคำที่พิมพ์ตัวเอียง ๆ หนาที่หน้าปกว่า “หัวใจปราชญ์” และบรรทัดด้านล่างมีคำว่า “สุ.จิ.ป.ล.” และครูประจำชั้นจะอธิบายความหมายให้ฟัง ทำบ่อย ๆ และทุกปี ทุกรุ่น ส่วนตัวเองจับใจประทับใจกับคำสอนนี้มาก และเมื่อมาเป็นคริสตชนตรวจค้นดูในพระคัมภีร์ ก็เห็นว่าบรรพชนไทยนี้สอนถึงหัวใจปราชญ์สอดคล้องกลมกลืนกับคำสอนในพระคริสตธรรมอย่างน่าประหลาด

แรงบันดาลใจในการเขียนเรื่องนี้ (หัวใจปราชญ์เกี่ยวข้องกับผู้นำและสมาชิกในคริสตจักรอย่างไร)

ถ้อยคำต่อไปนี้นี้เป็นเพียงส่วนเสี้ยวเล็กน้อย ๆ จากร้อยจากพันที่บันดาลใจให้ผมเขียน จะเกี่ยวจะพันกับคริสตจักรอย่างไร ก็ขอโปรดพิจารณา

- สภาพของผู้นำและเยาวชนในคริสตจักรส่วนมาก ไม่สนใจ ไม่รักการอ่านหนังสือ (ดูแต่ทีวี)

- เขามีวารสารเพื่อนผู้นำและพระคริสตธรรมประทีป รับเป็นประจำ (สมาชิก) โดยไม่ต้องควักกระเป๋าซื้อ เพราะมีผู้ใจบุญที่ไม่ประสงค์ออกนามจ่ายแทน แต่ก็ไม่ค่อยได้อ่าน
- เขามีรายได้ประมาณ 8,000/เดือน ไม่ได้เป็นสมาชิกวารสารใดสักฉบับ ตลอดเดือนปี ไม่มีการซื้อวรรณกรรมคริสต์อ่านสักเล่ม ถ้ารับแจกฟรีก็วางไว้ดี ๆ บนโต๊ะ

ชวนให้เป็นสมาชิกวารสารคริสต์สักฉบับสักปี เขาตอบดี ๆ ว่า “ขอไปหาสปอนเซอร์ดูก่อน ฐึ้นไร จะกินกล้วยเดี่ยว ต้องเหลียว หากคนจ่ายเงิน (แทน)

- เอาหนังสือพิมพ์รายวัน วันละสองฉบับ วางไว้บนโต๊ะหินกลางลานบ้าน ไม่มีคนอ่าน มีบ้างตอนกระพือข่าว “อันตราย” (ก.พ. – มิ.ค.) วันหนึ่งดีใจแทบตาย เห็นเยาวชนคนคริสต์หญิงสองคนมาเปิดอ่านแอบย่องเงียบไปดู อยากรู้ว่าสนอะไร ฐึ้นไร อ่านละครทีวี ครั้งเดียวไม่มาอีก
- เป็นศาสนาจารย์ เรียนจบหลักสูตรพระคริสตธรรม 4 ปี มีชื่อว่า “ผู้นำ” กว่า 15 ปี หาแต่ “แบบ” หรือ “โครงร่าง” ที่จะเทศน์ เทศน์ที่เป็นชั่วโมง ไม่ใคร่ครวญดูว่าสมาชิกของเราเขาสนอะไร เรื่องสั้นหรือเรื่องยาว ระดับจิตวิญญาณความเชื่อเป็นอย่างไร ขอแต่เทศน์ลูกเดียว โอบี ปวดหมอง ฯลฯ

เรื่องและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาและยังคงดำเนินต่อไป ผมเชื่อว่า การที่คนเราขาด “หัวใจปราชญ์” เป็นส่วนสำคัญอันหนึ่ง คนไทยจำนวนไม่น้อยที่ขาดบุคลิกภาพอันนี้

ผมมิได้หมายความว่า “ปราชญ์” คือคนฉลาดรอบรู้, คนเรียนหนังสือชั้นสูง ๆ, คนมีปริญญาบัตร, แต่ผมหมายถึงใครก็ได้ แม้จะเรียนไม่จบชั้นประถมไม่เคยเข้าเรียนพระคริสตธรรม แต่ชีวิตจิตใจเขามีหัวใจปราชญ์ คือ สุ.จิ.ป.ล. ของบรรพบุรุษไทย คนนั้นคือ “ปราชญ์” ตรงกันข้าม ถ้าคุณจบมหาวิทยาลัยมีปริญญาศาสตร์ แต่ขาด สุ.จิ.ป.ล. คนนั้นย่อมมิใช่ปราชญ์ในมาตรฐานของบรรพบุรุษหรือถ้าจะเรียกปราชญ์ ก็คงเป็นปราชญ์ที่ขาด “หัวใจ” อาจจะมีบางความคิดคัดค้าน ก็ไม่เป็นไร กรุณาอ่านต่อไปโดยพิจารณาด้วยเหตุและผล

“หัวใจ” อวัยวะของคนเรามี 4 ห้องฉันใด “หัวใจ” แห่งความเป็นปราชญ์ ในทัศนะของบรรพบุรุษก็ฉันนั้น คือมี 4 ห้องเช่นกัน และผมมีความปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะให้ผู้นำในคริสตจักร, สมาชิก, และคนไทยทั่วไป ช่วยกันปลูกฝังหัวใจดวงนี้ ให้เป็นมรดกเป็นวัฒนธรรมไทยสืบสายต่อ ๆ กันไปอย่าปล่อยให้เหี่ยวแห้งอย่างในปัจจุบันเลย

หัวใจห้องที่หนึ่ง

สุ คือ สุต หรือ สุตตะ

ได้แก่การฟัง หรืออ่าน

เป็นเวลา นับสิบ ๆ ปีมาแล้วที่ศาสตราจารย์แมนมาศ ชวลิต ได้กล่าวว่า “ลักษณะนิสัยคนไทย ส่วนใหญ่ ไม่รักการอ่านหนังสือ” จนถึงปัจจุบัน (1995) ที่คำโลกาภิวัตน์ กำลังขึ้นหน้า ใครไม่เขียนถึง ไม่พูดถึงดูเหมือนจะเป็นคนเซยไปสักหน่อย แต่โลกาภิวัตน์ก็ได้ช่วยอะไรเราได้ในเรื่องนี้ ตรงกันข้าม ดูจะยิ่งหนักลง นักวิชาการ ศาสตราจารย์หลายท่านก็ยังเห็นและยืนยันตามนี้อยู่

ส่วนผม ในประสบการณ์นานหลายสิบปีในแวดวงคริสตจักร เคยสอนพระคริสตธรรมและรับหน้าที่ต่าง ๆ ผ่านลูกศิษย์มานับร้อย ๆ คน ได้พบเพียงคนเดียวที่รักการอ่าน คนนั้นคืออาจารย์เจียมเม้ง แซ่เล้า (ถึงแก่กรรมไปแล้ว) ส่วนคนอื่น ๆ นั้น ยังไม่เข้าขั้นที่จะใช้คำว่า “รักการอ่าน” อย่างเช่นเป็น ศาสตราจารย์ ชื่อหนังสือมาเล่มหนึ่งราคาประมาณ 30 บาท (ราคาเมื่อสิบปีมาแล้ว) ดูเหมือนจะ เกี่ยวกับการอธิบายศัพท์ภาษากรีกอะไรนี่แหละ อีกปีกว่าถามว่าเป็นไง มีอะไรเด็ด ๆ ไหมอยากรู้บ้าง เขาตอบว่ายังไม่ได้อ่านเลยพลิกไปสามสี่หน้าก็จี้เกียจ ปู้โธ่ ตั้งสามสิบบาท เสียขายดั่งค์แทนจริง ๆ อาจารย์เจียมเม้งไม่อย่างนั้น หนังสือถึงมือ อีกสามสี่วันถามดู ตอบได้หมดใจความคืออะไร ข้อสำคัญที่ เด็ดมีอะไรว่าเป็นฉาก ๆ ไปเลย นี่สิคือนักอ่าน คนรักการอ่านจริง

พระบัญชาของพระเยซูคริสต์แก่คริสตจักรทั้งเจ็ดในพระธรรมวิวรณ์ มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อน ไปกว่ามัทธิว 28:19 ก็คือคำว่า “สุตะ – ให้ฟัง, จงฟัง” มีก็คนที่สนใจคำนี้ และทำตามทุกวัน

- ในคำอุปมาเรื่องผู้หว่านเมล็ดพืชตรัสว่า “ใครมีหู จงฟังเถิด” (ลูกา.8:8)
- การฟื้นฟูสมัชชามะมีย์ ส่วนหนึ่งก็มาจาก “สุตะ-อ่านและฟัง” (เนหะมีย์.7:3)
- คำกำชับเพื่อผู้นำหนุ่ม ๆ (หรือแก่ ๆ ก็ตาม) “จงใส่ใจในการอ่านพระคัมภีร์” (2 ทิโมธี. 4:13)
- คนเป็นปราชญ์ย่อมเป็นนักฟัง (สุภาษิต.18:15 เทียบ ยากอบ. 1:19) ฯลฯ

นักวิชาการมักจะใช้คำต่อไปนี้ เกี่ยวกับการอ่านหนังสือว่าชอบอ่าน, สนใจในการอ่าน, รักการอ่าน, เป็นนักอ่านที่ดี และหนอนหนังสือ, เข้าใจว่าหนอนหนังสือคงจะเป็นสุดยอด

หากในคริสตจักรจะมีคน “ชอบอ่าน” ไม่ต้องถึงระดับ “รักการอ่าน” เอาเพียงสัก 30% ผมเชื่อว่าเราจะมีการพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ขึ้นอีกมากทีเดียว มีเรื่องที่จะพูดอีกมาก เกี่ยวกับหัวใจปราชญ์ห้องนี้ แต่เห็นแก่เนื้อที่ก็ขอยุติก่อน เพื่อดำเนินต่อไปให้ครบสี่ห้องหัวใจ กรุณาเถิดครับ ช่วยกันทุกวิถีทาง ปลุกฝังวัฒนธรรมหัวใจปราชญ์ให้เกิดขึ้น งอกงามขึ้น ให้มีการอ่าน – ฟัง มากขึ้น

หัวใจห้องที่สอง

จ. คือ จินตะ ได้แก่

การรู้จักคิดใคร่ครวญพิจารณาหาเหตุผลจนเข้าใจ รวมความถึงการสังเกตตรรกะและภาวนาด้วย

“ดูก่อนพี่น้องทั้งหลาย ในที่สุดนี้ของใคร่ครวญถึงสิ่งที่จริงสิ่งที่น่านับถือ สิ่งที่ยุติธรรม สิ่งที่เป็นสิริสุข สิ่งที่น่ารัก สิ่งที่น่ารัก สิ่งที่น่ารัก คือถ้ามีสิ่งใดที่ล้ำเลิศ สิ่งใดที่ควรแก่การสรรเสริญ ก็ของใคร่ครวญดูจงกระทำทุกสิ่งที่ท่านได้เรียนรู้และได้รับไว้ ได้ยิน และได้เห็นในข้าพเจ้าแล้ว และพระเจ้าแห่งสันติสุขจะทรงสถิตกับท่าน” (ฟิลิปปี. 4:8, 9)

พระคริสตธรรมมิได้สอนเพียงแต่ให้ฟัง, อ่าน, คิดใคร่ครวญ, เท่านั้น แต่สอนว่า “จงกระทำ” ด้วย มีกี่คนที่ฟังคำเทศน์อันแสนจะจับใจแล้วเอาไป “ใคร่ครวญ, ภาวนา,” ส่วนมากจริง ๆ พอผ่านไปครึ่งวันถามว่านักเทศน์เทศน์เรื่องอะไร คำตอบก็คือ “จำไม่ได้” ประสาอะไรกับจะใช้ “จินตะ – การใคร่ครวญ ภาวนา” หาข้อที่ประทับใจ เอามา “กระทำ” อาจจะเป็นเช่นนี้กระมัง เราขาดหัวใจปราชญ์ในการคิดใคร่ครวญเรื่องที่ล้ำเลิศ เราจึงมากด้วยสมาชิกที่อ่อนแอในความเชื่อจนเหลือแต่เปลือก

- ตัวอย่างในพระคัมภีร์ อันตรายแก่คนที่ขาดหัวใจห้องที่สอง ไม่พิจารณา, สังเกต, ให้เข้าใจ (อิสยาห์.5:12, 13, 42:20, มัทธิว 16:3)
- ตัวอย่างในพระคัมภีร์ พระบัญชาคำอธิษฐานขอ, คำแนะนำ, ให้มีหัวใจห้องที่สอง จินตะ คิดใคร่ครวญภาวนา (เลวีนิติ. 20: 25, โยชูวา. 1:8, สดุดี. 1:2, ฟิลิปปี. 1:10, 1 พงษ์กษัตริย์. 3:9, 1 โครินธ์. 14: 15, 2 โครินธ์. 10:5)

ทักษะหนึ่งที่ฟังพิจารณา

“สมัยที่ตนเรียนอยู่ การเรียนภาษาไทยจะต้องอาศัยทักษะ การฟัง, คิดถาม และเขียน แต่ขณะนี้กลับไปเป็นฟัง, พูดย, อ่าน, เขียน และเมื่อมีทักษะอย่างนั้น ทำให้เด็กอ่อนทางด้านตอบคำถามแบบอัตโนมัติจะถนัดทางด้านข้อสอบปรนัย พอเริ่มต้นมาสมัครงานก็เขียนใบสมัครไม่เป็น ไม่รู้เรื่องกรอกใบสมัครไม่ถูก ...เด็กสมัยนี้ไม่รู้จักคิด คิดไม่เป็น ถามก็ถามไม่รู้ทิศทาง...” (“ภาษาไทยวิกฤต”? วรรณกรรมเกษร มติชนรายวัน หน้า 11/27 ก.พ. 1995)

ก็ได้แต่ฝากไว้กับท่านผู้มีหน้าที่ในคริสตจักร หาวิธีให้คนในคริสตจักรมีหัวใจปราชญ์ห้องที่สอง ปลุกฝัง จินตะ-สังเกตเป็น คิดเป็น และหาเหตุผลเป็นเพื่อเราจะมีปราชญ์ที่บรรพชนชอบมาก ๆ และนี่ก็เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเราคือ ควรถักการรักษาวินัย อย่าปล่อยให้คนอื่นคิดแทน อย่าฟังแต่ความคิดของคนอื่นตลอดไป สำคัญที่สุดเราต้องน้อมนำความคิดให้อยู่ได้บังคับรับฟังพระคริสต์

หัวใจห้องที่สาม

ป. คือ ปุจฉา ได้แก่

สนทนา ถาม – ตอบ (ปุจฉา – วิสัชนา)

ในการถาม มิได้หมายความว่าผู้ถามเป็นคนโง่ ไม่รู้เสมอไป (ข้อเท็จจริงมีว่า คนโง่นั้นถามไม่เป็น อยากถาม แต่ไม่รู้จะถามอะไร ครั้นจะถามก็ถามแบบ “ไม่รู้ทิศทาง”)

“ถาม” นี้เป็นปัญหาใหญ่อีกประการหนึ่งในชั้นเรียน ครูสอนก็สอนไปนักศึกษาก็ฟังไป จบไปไม่ค่อยมีคำถามจากใคร ซึ่งมักจะเป็นดังนี้แทบทุกครั้งที่เราเข้าชั้นเรียน นำแปลก ตอนเป็นเด็ก “ไม่รู้” ไปเอาคำถามมาจากไหน ถามจนพ่อแม่ก็เกียจตอบ และบางทีพ่อแม่ตอบไม่ได้ เช่นถามว่า “หนูออกมาจากทางไหน ตรงไหน” เป็นต้น

เคยมีนักศึกษาหลายคนเปิดอกว่าไม่เข้าใจ อยากถาม แต่ไม่รู้ว่าจะถามอย่างไร เคยให้นักศึกษาไปอ่านพระคัมภีร์บทหนึ่ง ให้สมุดคิดตนเองเป็นครูตั้งคำถาม 5 ข้อ จากพระคัมภีร์บทนั้นปรากฏว่า 10 คน มี 2 คน ที่ตั้งคำถามได้ดี รัตกุม ชัดเจน มีทิศทาง อีก 8 คน ไม่ผ่าน

“ถาม” เป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝน เช่นเดียวกับห้องอื่น ๆ ของหัวใจนักปราชญ์ ครูอาจารย์ท่านแนะนำว่า การจะมีหัวใจปราชญ์ในห้องนี้จะต้องฝึกฝน 6 คำถามตลอดชีวิต คือคำถามว่า

“ใคร, อะไร, ทำไม, ที่ไหน, เมื่อไร และสุดท้าย สำคัญที่สุด อย่างไร”

ไม่ว่าการเรียน การเขียน การเทศน์ การธุรกิจ การแก้ปัญหาชีวิต ฯลฯ ทุกกรณีจะต้องฝึกตั้งคำถามเองตอบเอง ให้ได้ และสุดท้าย ในทุกกรณี จะต้องถามว่า “เราจะทำอย่างไรดี” (กิจการ 2:37 เทียบ 16:30) การถามมิใช่เครื่อง-หมายของคนโง่ แต่เป็นนิมิตหมายว่าคนนั้น ๆ กำลังจะมี หรือมี “หัวใจปราชญ์”

“ถาม” เพื่อจะรู้ เป็นอันดับรอง “ถาม” เพื่อจะทำ คือปราชญ์แท้ (หรือคนที่กำลังจะรับความรอด) ตัวอย่างการถามพระคัมภีร์ บ้างก็ถามดี บ้างถามไม่ดี โปรดศึกษา (ขอยกมาเพียงเล็กน้อย)

พระเยซูถามสาวก (มัทธิว. 16: 13 – 15) พระเยซูถามฟาริสี (มัทธิว. 22:41-46) ปีลาตถามประชาชน (มัทธิว 27:22, 23) ฟาริสีถามคนตาบอด (ยอห์น. 9:17) ยอห์นใช้ศิษย์มาถาม (มัทธิว. 11:3) ฯลฯ

การถามเป็นเรื่องสำคัญ นอกจากฝึก 6 คำถามแล้ว ยังต้องรู้กาลเทศะหน้าลี้วหน้าขวาน ป้อนคำถามแบบค้อน (ตอกตะปู) เข้าไป อาจจะได้รับคำตอบให้ไปถามผู้ใหญ่ที่บ้านจะหน้าแตก

โปรดฝึกผู้นำ เยาวชน คนในคริสตจักร ให้มีหัวใจปราชญ์ห้องที่สามสืบสานวัฒนธรรมไทยเอาไว้ ให้รู้จักตั้งคำถามอันล้ำเลิศในทุกสถานการณ์ คือ “เราจะทำอย่างไรดี”

หัวใจห้องที่สี่

ลิ. คือ ลิขิต ได้แก่

การบันทึก, เขียน, หรือ จด, จำ

หัวใจปราชญ์ห้องที่สี่นี้ มิใช่การเขียนช้อย ๆ จำแบบนกแก้วขุนทองแต่จะต้องมี จินตคติใดใคร่ครวญด้วยประกอบกัน จึงจะเป็นดวงใจที่สมบูรณ์วิธีการสอนในคริสตจักร ท่องจำเนื้อความในพระคริสตธรรมนั้นถูกต้อง ตรงกับหัวใจปราชญ์ของบรรพบุรุษไทยในห้องสุดท้ายนี้ชัดเจน

คอลัมน์นิสต์ท่านหนึ่ง เขียนไว้ว่า “การศึกษาสมัยก่อนให้มีการท่องจำ (อาชยาน) นักวิชาการในปัจจุบันก็คิดว่าทำให้เด็กคิดไม่เป็น จึงไม่ให้เด็กท่องจำอะไร แต่ยังมีการจดอยู่เหมือนเดิม อาจารย์ทุกวันนี้พอเข้าห้องก็บอกให้เด็กตั้งหน้าตั้งตาจด จด และจด ผลก็คือเด็กสมัยนี้ท่องจำอะไรไม่ได้ ก็อะไรก็ไม่เป็น แดมเขียนหนังสือก็ไม่ถูก โง่กว่าเดิมอีก”

(ขออภัย ผมเถินเถ่อ ไม่ได้ลิขิตนามผู้เขียนไว้ จำได้แต่ว่า จากไทยรัฐ)

ความหมายของหัวใจปราชญ์ในห้องสุดท้ายนี้ที่ให้ลิขิต เขียน ก็เพื่อกันลืม ฉะนั้นเมื่อกกล่าวถึงการลิขิต เขียนก็ย่อมรวมไปถึงการจำด้วย ควบคู่กันไปอย่าได้รังเกียจการท่องจำ อย่าเกียจคร้านการเขียนคือเขียนสะกดการันต์ให้ถูก ท่องจำข้อพระธรรมให้เป็นนิสัยมีเรื่องของการท่องจำและเขียนจากนักวิชาการ ที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

“ปัญหาการใช้ภาษาไทยระดับอุดมศึกษาจะเห็นชัดเมื่อทำข้อสอบ

เพราะหลายคนจะประสบปัญหาว่าทำไมเขียนคำตอบอย่างดี แต่ได้คะแนนไม่ดี นั่นเป็นเพราะการเขียนของนักศึกษาอ่านยาก ไม่เข้าใจ มีหลายครั้งที่รู้ว่านักศึกษาต้องการสื่ออะไร แต่การเขียนไม่สามารถสื่อออกมาให้คนอื่นเข้าใจได้...”

(“ภาษาไทยวิกฤต”? อาจารย์วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ อาจารย์ด้านภาษาไทยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มติชนรายวัน หน้า 11/27 ก.พ.1995)

“โรงเรียนประถมและมัธยมในปัจจุบัน ทุกอย่างดีขึ้นน่าชื่นใจแต่ที่รู้สึกว่ามีส่วนหนึ่งขาดหายไป รู้สึกคิดถึง คือบรรยากาศเด็กท่องสูตรคูณ และท่องอาชยาน (คำประพันธ์ไพเราะที่มีคติสอนใจ) พร้อม ๆ กัน ก่อนเลิกเรียนทุกวันการท่องเป็นการฝึกให้สมองได้มีโอกาสพัฒนาและทำให้ค่อย ๆ จำเรื่องต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

มนุษย์ทุกคนจะมี สมอง ทำหน้าที่สำคัญมากมาย ส่วนที่สำคัญมาก คือ สมองส่วนที่เรียกว่า **ยอดสมอง** (Cerebral cortex)

หากสมองส่วนนี้ได้รับการฝึกบ่อย ๆ จะพัฒนาไปเรื่อย ๆ ในทางตรงกันข้าม หากสมองไม่ค่อยได้รับการทดสอบให้คิดให้ตัดสินใจก็อาจจะทำให้เกิดภาวะคิดช้า ทำช้า เฉื่อยชา ไม่ฉับไวได้เช่นกัน

การท่องสูตรคุณ แม่สองถึงแม่สิบสอง เป็นการฝึกจำแล้วนำความจำไปเทียบเคียงแก้ปัญหาทำให้คิดได้เร็วขึ้น คนคิดเร็วซึ่งไม่ใช่หมายถึงการคิดเลขอย่างเดียวจะมีภาษิตีกว่าผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดหาเหตุผลเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน”

(“ท่องสูตรคูณยุคโลกาภิวัตร์สำคัญแค่ไหน”? ดร.อริปต์ย์ คลี่สุนทร ผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศ กระทรวงศึกษาธิการ มติชนรายวัน หน้า 11/27 ก.พ. 1995)

พระคริสตธรรมสอนถึงหัวใจปราชญ์ห้องที่สี่ ลิจิต เขียน จดจำ ว่าอย่างไร

- เขียนให้กระจ่าง ให้คนอ่านง่าย ใช้การเขียนให้เป็น “สื่อ” ที่ดี (ฮาบากุก. 2:2)
- เขียนเพื่อให้ระลึกได้จำได้ จำดีกว่าจด แต่ถ้าจำไม่หมด จดดีกว่าจำ (อพยพ. 17: 14, เฉลยธรรมบัญญัติ. 6:8)
- เขียน ในความหมายว่าให้จำใส่ใจ (สุภาษิต. 7:3)
- จดจำพระกรณาคณของพระเจ้า (เฉลยธรรมบัญญัติ. 8:18)
- พระคัมภีร์เขียนขึ้นตามพระบัญชา (วิวรณ์. 1:19)

เราเป็นคนไทย ถ้าคนไทยเขียนหนังสือไทยผิด ๆ ถูก ๆ การเขียนมิได้เป็น “สื่อ” คนอ่านไม่เข้าใจ ถ้าสมองมิได้ฝึกความจำ ท่องจำ มีแต่จด ๆ เขียน ๆ สมองก็ขาดการพัฒนา การท่องจำกับการเขียนจึงเป็นคู่กัน ในหัวใจปราชญ์ห้องสุดท้าย ที่เราต้องฝึกฝนให้ดีขึ้นพัฒนาขึ้น

หัวใจปราชญ์มิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือแบบบุญหล่นทับ แต่เกิดขึ้นได้โดยการปลูกฝังฝึกฝน จนติดในสายเลือด ในสันดาน ประกอบการใดก็มี “หัวใจ” จนตลอดชีวิต

“เว้นวิจารณ์ว่างเว้นสดับฟัง (สุ.จ.)

เว้นที่ถามอันยัง

ไปรู้ (ป.)

เว้นเล่าลิจิตสังเกตว่าง เว้นนา (จ.ล.)

เว้นดั่งกล่าวว่ามีผู้ปราชญ์ได้ฤามี” (โลกนิติ)

- อย่าเป็นนักศึกษาที่ไร้ความเป็นปราชญ์ ขาด สุ.จ.ป.ล.
- อย่ามีปริญญาศาสตร์ที่ขาด “หัวใจ”
- อย่าให้แผ่นกระดาษ (ใบปริญญา) ประกาศความเป็นบัณฑิต
- จงให้ทั้งชีวิตเป็นบัณฑิตที่มี “หัวใจ”

ที่มา : เพื่อนผู้นำ, ปีที่ 4 ฉบับที่ 18 กันยายน – ตุลาคม 1995, หน้า 17-21.